

Doğaya Dayalı Gerçekleştirilen Turizm Faaliyetleri İçerisinde Turist Rehberlerinin Rollerine Üzerine Bir İnceleme

Özlem KÖROĞLU¹

Ahmet KÖROĞLU²

Bilge ALPER³

¹ Balıkesir Üniversitesi, Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu, BALIKESİR

² Balıkesir Üniversitesi, Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu, BALIKESİR

³ Bilim Uzmanı

Özet

Sorumluluk taşıyan-çevreye zarar vermeyen, doğa ile iç içe olmayı hedefleyen doğaya yönelik faaliyetlere katılmak için yapılan, yöre halkını ekonomik ve sosyal olarak destekleyen turizm faaliyetlerinin gerçekleşmesinde, turist rehberlerinin pek çok rolü bulunmaktadır. Rol kavramı; "belirli bir konumda yer alan ya da belirli bir fonksiyonla görevlendirilen kişiden beklenen davranış" olarak tanımlanmaktadır. Rehberler, ziyaretçilerin daha önce hiç bilmediği, deneyim yaşamadığı bölgelerde ve çevrede yol gösteren, onlara öncülük eden ve örnek olan kişilerdir. Buna göre; turist rehberlerinin doğaya yönelik turizm faaliyetlerindeki rollerinin incelenmesi ve ortaya konulması sürdürülebilir turizm açısından önem taşımaktadır. Bu çalışmada; doğaya dayalı gerçekleştirilen turizm faaliyetleri içerisinde turist rehberlerinin üstlendiği/üstlenmesi gerekli olduğu rollerin incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu çalışmanın amacına yanıt vermeyi sağlayacak bilgilere ulaşmak için konuyla ilgili yerli ve yabancı alanyazın taraması yapılmış ve kavramsal bir çerçeve oluşturulmuştur. Yapılan inceleme sonucunda doğa turizmine dayalı gerçekleştirilen faaliyetlerde turist rehberliğine yönelik politika ve planlamaların yönü ve niteliği konusunda bazı değerlendirmeler yapılmış ve öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Doğaya dayalı turizm, turist rehberi, roller.

A Study on the Roles of The Tour Guides in Nature Based Tourism Activities

Abstract

There are several roles of the tour guides in the tourism activities which bear responsibility, protect the environment, aim to integrate with nature, aim to join the activities based on the nature and support the local people economically and socially. The concept of the role is defined as the expected behavior from the person who is in a specific location or is assigned with a specific function. Tour guides are role model persons who show the way to the visitors in a local region where the visitors never know and experience before. Therefore it is very important to examine and define the roles of the tour guides in nature based tourism activities for the sustainable tourism. In this study it is aimed to examine the roles which the tour guides have undertaken / have to undertake in nature based tourism activities. To reach the information that provides to answer the aims of the study, national and international literature have been reviewed about the study and a conceptual framework has been established. As a result of the examination, important assessments and recommendations have been made about the direction and quality of the policy and planning towards the tour guiding in nature based tourism activities.

Key Words: Nature-based tourism, tour guides, roles.

1. GİRİŞ

Dünya ekonomisinin en önemli gelir getirici sektörlerinden biri turizm sektörüdür. Turizm sektörünün çekirdeğini ise turist oluşturmaktadır. Turist ister kendi ülkesinde bir başka yöreye, isterse bir başka ülkeye gitmiş olsun, yaşamaya alıştığı, ne yapacağını gayet iyi bildiği çevrenin dışına çıkmaktadır. Bu bilmediği yabancı ortamda bilgiden alışverişe, tavır ve davranışlardan eğlenmeye her konuda yardıma muhtaçtır. Aslında tüm turistler gidecekleri yöre ya da ülke hakkında statik rehberlerden yani rehber kitaplardan, dergi, broşür, video ve benzeri yayımlardan istedikleri bilgileri kolayca alma şansına sahiptirler. Ancak turistlerin çok önemli bir bölümü yine de turist rehberlerinin yani rehberliği meslek olarak seçmiş kişilerin bilgilerinden yararlanmayı tercih etmektedirler (Değirmencioğlu ve Ahipaşaoğlu, 2003: 1-2). Kültürlerarası oluşumlarda, genellikle turist ile ziyaret edilen arasında kültürel bir boşluk meydana gelmektedir. Turistler pek çok

nedenden dolayı rehberli turlara katılmakta ya da rehberlik hizmetinden faydalanmaktadır. Yeni bir kültür deneyimi yaşamak istemek ya da yabancı bir ülkede bulunmanın zorluklarından sakınmak, turistlerin rehberlik hizmeti kullanma nedenlerinin merkezini oluşturmaktadır. Pek çok araştırmacının da kabul ettiği gibi rehberlik hizmetinin performansı turist deneyimlerini etkilemektedir. Örneğin rehber, turistlerin nereye gidecekleri, ne görecekleri ya da yerel kültürün hangi yönleriyle ilişki kuracakları konusunda büyük bir etkiye sahiptirler. Turist rehberleri turistlerin deneyimlerinin geliştirilmesinde oynayacakları önemli rolün yanı sıra, yerel kültür ve ziyaretçiler arasında da kültür arabuluculuğunun sağlanmasında doğrudan rol oynamaktadırlar (Yu ve diğerleri, 2001: 77). Bu bakımdan turist rehberleri, kültür aracısı olarak önemli görevler üstlenmekte ve turistler ile yerel halk arasında iletişim sağlaması bakımından önemli bir hizmet vermektedir (Leclerc ve Martin, 2004: 181).

Turist rehberleri, seyahat edenlerle, tarihi ve kültürel miras arasında da bağ kurmakta, onların doğal ve toplumsal yaşamı, geçmişi ve bugünü anlamalarına yardımcı olmaktadır. Turizm sektörünün belki de insanla, çevresel, toplumsal ve kültürel ihtiyaçlarla en ilişkili ayağını rehberler temsil etmektedirler. Rehberlerin turistlerle olan ilişkileri ve etkileşimleri turistlerin yerel halk ile olan ilişkilerini ve turist memnuniyetini de doğrudan etkilemektedir. Ayrıca, turist rehberleri, kaynakların uzun vadeli kullanılmasında ve turist davranışlarının yönlendirilmesinde önemli rol oynamakta ve sürdürülebilir turizm anlayışının benimsenmesinde etkin bir role sahip olmaktadır (Avcıkurt, 2009: 76). Bu açıdan bakıldığında; turistlerin hem çevreye zarar vermeden doğa ile iç içe olmayı hedefleyen faaliyetlere katılmalarının sağlanmasında hem de yöre halkını ekonomik ve sosyal olarak destekleyen turizm faaliyetlerinin gerçekleşmesinde turist rehberlerinin önemli rollerinin bulunduğu dikkat çekmekte ve sahip olduğu bu roller turist rehberlerine sürdürülebilir turizm açısından önemli sorumluluklar yüklemektedir (Taylı 2003: 16). Bu çalışmada turist rehberlerinin sürdürülebilir turizm açısından önemli sorumluluklar taşıması gerektiğinden hareketle sürdürülebilir turizmin önemli unsurlarından birini oluşturan doğaya dayalı turizm faaliyetleri içerisindeki rollerinin incelenmesi amaçlanmaktadır.

2. ROL KAVRAMI VE TURİST REHBERLERİNİN ROLLERİ

Sosyolojide çok sık kullanılan esas terimlerden biri olarak dinamik bir kavram olan rol kavramı; bir grup veya sosyal durum içinde yer alan belli bir statü tarafından ifade edilen özellikli haklar ve görevlerin sebep olduğu davranış biçimleri olarak tanımlanmaktadır (Birkök, 2004: 1). Roller görevlere ilişkin özel davranış biçimleridir, görev gereklerinden doğmakta ve gelişmektedirler. Görev gerekleri de örgütün kurumsal yapısı ve amaçlarıyla bağımlılık göstermektedir. Bu yüzden bu boyutlardaki değişme ve gelişmeler her durumda rolleri de etkilemekte ve değişimlerine neden olmaktadır. Roller beklentilerle de ilişkilidirler ve beklentiler açısından ele alınıp tanımlanabilmektedirler. Rolün kapsadığı belli zorunluluk ve sorumluluklara rol beklentisi adı verilmektedir. Roller bireylerin kısmen ne yapmaları ya da ne yapmamaları gerektiğini tayin etmektedirler (Balcı, 1981: 280).

Rol kavramı farklı şekillerde tanımlanmaktadır. Bir tanıma göre rol; “belirli bir konumda yer alan ya da belirli bir fonksiyonla görevlendirilen kişiden beklenen davranış” olarak tanımlanmaktadır. Tanımda sözü edilen beklenti terimi, belirli bir konumda yer alan kişi tarafından ya da bu kişinin rolü ile ilişkili olan diğer kişiler tarafından role atfedilen davranışsal gerekliliklerini ifade etmektedir. Sosyologlar ise rol kavramını, kişiye toplum tarafından empoze edilen bir davranış değil aksine kişinin

çevresindeki normları ve değerleri, kendi perspektifinden algılaması olarak tanımlamaktadır. Rolü yaratan toplum değil, bireyin kendi ilgi ve algısıdır. Rol davranışları, belirli bir sosyal pozisyonu ya da statüyü dolduran kişiden beklenen davranışlar olmaktadır (Topuz, 2006: 7). Şahin (2009: 27) rolün, bireylerin bir kişi ya da gruptan bekledikleri çeşitli davranışları tanımlamakta kullanıldığını belirtmektedir. Şahin’e (2009: 27) göre; bireyler beklenen rolleri yerine getirebildiği sürece mutludur. Aslan’ a (2008: 173) göre ise; roller, zamana ve ortama göre değişiklik gösterebilmekte veya sınırları bireyden bireye farklılaşabilmektedir.

Bu tanımlardan yola çıkılarak bir rolü oluşturan üç unsurdan bahsetmek mümkündür. Bunlar çevrenin beklentileri, kişinin algıları ve davranışlarıdır. Çevrenin talepleri kişinin rolü ile ilgili olarak çevresinin ondan bekledikleri ve kişiye aktardıkları baskılardır. Bir rolü oluşturan ikinci unsur ise kişinin kendisi ile ilgili rol tanımlamasıdır. Bir rolü çevrenin beklentileri kadar kişinin kendisi ile ilgili tanımlamaları oluşturur. Son olarak rolü oluşturan üçüncü unsur ise kişinin rol davranışlarıdır. Rol davranışları; kişinin çevresinin beklentileri ile kendi tecrübelerini birleştirip ortaya koyduğu davranış biçimleridir (Heken, 2006: 251).

Her bireyin hem özel ve hem de iş yaşamında yerine getirilmesi beklenen pek çok rolü bulunmaktadır. Her toplum üyelerinden üstlendikleri rolü, en iyi bir biçimde yerine getirmelerini beklemektedir. Örneğin bir taksiye binildiğinde şoförün istenilen adrese götürmesi, bir annenin çocuklarına iyi bakması, bir öğretmenin öğrencileri ile yakından ilgilenmesi, onlara en iyi davranış biçimlerini öğretmesi beklenmektedir. Her rolün bireyden bazı beklentileri ve ona verdiği bazı imtiyazları bulunmaktadır. Çünkü her rol bir statü ile ilgilidir. İnsanlar belirli bir statü işgal etmekte ve bu statüye uygun bir rol oynamaktadırlar. Her bireyin statüsü tek olmakla beraber, yerine getirdiği pek çok rol bulunmaktadır. Diğer bir ifade ile, belirli bir statüdeki bir kişinin oynadığı pek çok rol bulunmaktadır (Özkalp, 2004: 46).

Turist rehberliği turizm sektöründe yer alan önemli statülerden biridir ve turist rehberlerinin iş yaşamında yerine getirmekle yükümlü olduğu pek çok rolü bulunmaktadır. Turist rehberliği üzerine yapılan çalışmalarda da, turist rehberinin rolü ve fonksiyonları üzerinde önemle durulmuş, rehberlerin rolleri hakkında farklı tanımlara yer verilmiştir (Zhang ve Chow, 2004: 82). Yapılan çalışmalarda genel olarak turist rehberlerinin; bilgi aktarıcı, bilgi çeşmesi; öğretmen ya da eğitici, turist deneyimlerini yönlendiren ya da turistleri motive eden, arabulucu, ülkesi için bir misyoner ya da büyükelçi, diplomat, grubun animatörü ya da analizcisi, dert ortağı, çoban, grubun lideri ya da disipline eden kişi, danışman ya da akıl hocası, anlatıcı, dinleyici, sosyolog, psikolog, yol gösterici, kültürel aracı, aktör, denge unsuru, bakıcı ya da gözetmen, katalizör, yorumcu ya da çevirmen, satış

elemanı, organizatör, kurye, yönetici vb. pek çok rolünün bulunduğu ifade edilmektedir. Turist rehberlerine yönelik yapılan diğer tanımlara ve ifade edilen rollere bakıldığında ise; turist rehberlerinin; misafirlerin her türlü sorumluluğunu üstlenen liderler oldukları, ziyaretçiler ve yerel halk arasında arabulucu ya da kültür simsarlığı görevini üstlendikleri, servis kalitesini, turist deneyimlerini, kalış sürelerini etkileyerek yerel halkın ekonomisine katkı sağladıkları, turistlere ziyaret ettikleri yerleri anlamaları için yardımcı olan öğreticiler oldukları, ziyaretçilerin tekrar gelmesini sağlayacak şekilde destinasyonu tanıtan ve misafırperverliği geliştiren elçiler oldukları, ziyaretçiler için konforlu bir çevre yaratan ev sahipleri olduklarını ve sayılan farklı rollerin nasıl ve ne zaman yerine getirileceğini bilen servis elemanları oldukları görülmektedir (Holloway, 1981; Ap ve Wong, 2001: 552; Dahles, 2002: 785; Cohen ve diğerleri, 2002: 920; Leclerc ve Martin, 2004: 184; Zhang ve Chow, 2004: 82; Salazar, 2005: 629; Güzel, 2007: 5; Yenen, 2007: 925). Turist rehberlerine yönelik yapılan diğer tanımlar ise şunlardır (Ap ve Wong, 2001: 552; Yu ve diğerleri, 2001: 77; Dahles, 2002: 784-786; Cohen ve diğerleri, 2002: 919-921).

Turizm sektörünün hassas yapısı içerisinde turist rehberlerinin bir danışman ya da akıl hocası, bir arabulucu görevi üstlenmesi daha çok önem taşımaktadır. Turist rehberi artık sadece yol gösteren, kamp çadırı kuran ve yol işaretlerini okuyan değil, öğreten ve önderlik yapan, turistlere gördükleri şeyleri anlamlı kılmaya yardımcı olan ve sürdürülebilir turizme katkı sağlayan kişilerdir. Turist rehberleri artık rehberlik yaptıkları bölgelerin sadece coğrafyası ve tarihi üzerinde değil aynı zamanda grup dinamikleri, motivasyon, kültürel ve etnik dinamikler gibi sosyolojik ve psikolojik alanlarda da profesyonelleşmiş ve iyi eğitilmiş olmak zorundadırlar (Cohen ve diğerleri, 2002: 920).

3. DOĞAYA DAYALI TURİZM

Günümüzde turizm faaliyetleri kitle turizmi ve özel ilgi turizmi faaliyetleri olarak gerçekleşmektedir. Özel ilgi turizmi iki önemli niş pazardan oluşmaktadır. Bunlardan birincisi doğaya dayalı gerçekleştirilen turizm faaliyetleri; doğa turizmi ya da eko-turizm, ikincisi ise kültürel ve tarihsel turizmdir (Mackay ve diğerleri, 2002: 356). Hsu ve diğerleri (2002: 3), doğaya dayalı olarak gerçekleştirilen turizm faaliyetlerinin, niş pazarın hızlı büyüyen ve önemli alanlarından birini oluşturduğunu ifade etmektedirler. Benzer şekilde, Luzar ve diğerleri (1998: 48), doğaya dayalı turizm faaliyetlerinin seyahat ve turizm sektörünün yükselen bir uzmanlaşma alanı ve önemli bir niş pazarı olduğunu belirtmektedirler. Gartner (2004: 158) da diğer araştırmacıları destekler nitelikte, kırsal turizm faaliyetlerine yönelik son eğilimlerin doğaya dayalı turizm faaliyetleri gibi önemli niş pazarların gelişimini de içine aldığını belirtmekte ve önemli bir niş pazar olarak her yıl ortalama yüzde beş

oranında bir büyüme gösterdiğini de vurgulamaktadır. McKercher ve Chan (2005: 22) tarafından yapılan bir çalışmada ise, uluslararası turist varışları içinde; eko-turizm faaliyetlerinin tüm dünyada % 20, Avusturya'da doğaya dayalı spor faaliyetlerinin % 58, Güney Afrika'da doğaya dayalı turizm faaliyetlerinin % 45, doğaya dayalı yürüyüş faaliyetlerinin tüm dünyada % 58, bisiklet kullanıcılarının % 28 oranında bir pay aldığı, Amerika'da ise 98 milyon kişinin doğaya yönelik macera amaçlı seyahatler gerçekleştirdiğini belirtmektedirler. Luzar ve diğerleri (1998: 48), doğaya dayalı turizm faaliyetlerinin büyüyen ekonomik öneminin göz ardı edilemeyeceğini vurgulamakta ve uluslararası turizm pazarında bu faaliyetlerin milyarlarca dolar gelir getirdiğini ve yıllık ortalama yüzde on ile yüzde on beş arasında değişen ekonomik bir büyüme ile en hızlı gelişen seyahat pazarlarından biri olduğunu kaydetmektedirler. Silverberg ve diğerleri (1996: 19) ise, doğaya dayalı turizmin büyük bir pazar olduğunu ve dünya genelinde doğa turistlerinin yaban hayatı izlemek, fotoğraf çekimlerine katılmak ve doğayı görmek amacıyla seyahat etmek için yıllık ortalama on dört milyar dolar harcadığını vurgulamaktadır.

Doğaya dayalı gerçekleştirilen turizm faaliyetleri ya da doğa turizminin tanımı konusunda araştırmacılar arasında ortak bir görüş, literatürde ise standart bir tanım bulunmamaktadır. Bazı araştırmacılar, doğaya dayalı turizm ile eko-turizminin eş anlamlı olarak kullanılabileceğini vurgularken, bazıları ise iki terim arasında oldukça önemli farklılıklar olduğunu ifade etmektedirler. Sıklıkla eko-turizm yerine kullanılan bir terim olan doğaya dayalı turizmin pek çok tanımı bulunmaktadır. Doğaya dayalı turizm terimini kullanan ilk araştırmacılar, bu tip turizm faaliyetlerinin üç önemli unsurdan oluştuğunu belirtmektedirler. Bunlar, eğitim, macera ve rekreasyondur. Bununla birlikte bazı araştırmacılar ise doğaya dayalı turizmin doğada gerçekleşen aktiviteleri içine aldığını ve bu aktivitelerin ise doğaya bağlı deneyimler, doğa tarafından geliştirilen deneyimler ve doğal ortama bağlı olarak tesadüfi oluşan deneyimler şeklinde oluştuğunu ifade etmektedirler (Mehmetoğlu, 2005: 358). Doğaya yönelik turizm eko-turizm, doğa turizmi, yeşil turizm, kırsal turizm gibi adlarla da anılmakta ve doğadan ve doğanın yaban hayatından etkilenen, doğa ile iç içe olmayı seven ve doğaya yönelik çalışmalar yapan, aynı zamanda kültürel çekiciliği de bulunan nispeten bozulmamış ve kirletilmemiş alanlara seyahatleri içeren bir turizm türü olarak tanımlanmaktadır (Luzar ve diğerleri, 1998: 48). McKercher ve Chan (2005: 21) doğaya dayalı turizmi, milli parklar, koruma altına alınmış özel alanlar, hayvanat bahçeleri ve yaban hayatı gibi doğal ortamları temsil ettiği düşünülen alanlara yönelik gerçekleştirilen etkinlikler olarak tanımlamaktadırlar. Diğer bir tanıma göre, doğa turizmi genel olarak, doğal ortamlara yapılan seyahatleri ifade etmektedir. Manzara bütünlüğü,

topografya, su, vejetasyon ve yaban hayatı gibi doğal kaynakların kullanımı ile ilgili bütün turizm şekillerini içermektedir. Doğaya dayalı turizm, kırsal mekânlarda yapılan rekreasyonel ve macera türü spor faaliyetlerini içine almaktadır (Kiper ve Aslan, 2007: 166).

Ingram ve Durst (1989: 11), doğaya yönelik turizm faaliyetlerinin macera ile iç içe olmayı sevenler tarafından daha çok tercih edildiğini ve doğaya yönelik turizm faaliyetlerinin macera turizmine dayandığını ifade etmektedirler. Onlara göre, doğaya yönelik turizm faaliyetlerine katılmak isteyen turistler için doğada yapılabilecek çok çeşitli aktiviteler bulunmaktadır. Bu aktiviteler; safari ve yaban hayatı gözlemciliği, rafting, kayak, kano, yürüyüş ve tırmanma, kuş gözlemciliği, doğa fotoğrafçılığı, botanik çalışma veya bitki gözlemciliği, kampçılık, balık avlama, mağaracılık, kelebek gözlemciliği, binicilik, arkeoloji araştırmaları gibi faaliyetlerdir. Bununla birlikte; Hodur ve diğerleri (2008: 83), doğaya yönelik gerçekleştirilen turizm faaliyetlerinin, önemli ölçüde tarım, çiftlik ve yaban hayatı turizmine yönelik gerçekleştirilen faaliyetlerden oluştuğunu ifade etmektedirler. Onlara göre, yaban hayatı turizmi, turizm gelişiminin sürdürülebilir yönünü oluşturmada, tarım turizmi ve çiftlik turizmi ise kırsal kalkınma ve gelecek nesiller için önemli bir katalizör görevi üstlenmektedir. Bu nedenle doğaya yönelik gerçekleştirilen turizm faaliyetleri, kırsal alanlar için doğal kaynakların koruyarak önemli ölçüde ekonomik gelişme sağlayacakları büyük bir potansiyele sahiptir.

Hall ve Weiler (1992) ise, doğaya dayalı gerçekleştirilen turizm faaliyet çeşitlerini sınıflandırmışlar ve ziyaretçilerin bu faaliyetlere katılma amaçlarını Tablo 1’de belirtmişlerdir. Buna göre, doğaya dayalı gerçekleştirilen faaliyetler içinde kültürel (etnik) seyahatlere, sanat ve halk festivallerine, tarihe, macera seyahatlerine, sağlık ve spor turizmine, çiftlik ve hayvan çiftliği turizmine ve doğa turizmine yönelik faaliyetler bulunmaktadır. Genel olarak bu faaliyetlere yönelik amaçlara bakıldığında ise, otantiklik, sessizlik, sosyal ilişki, yenilik, eğitim, duygu, kaçış, atmosfer, çevre, keşif, risk alma, doğa ile ilişki kurma, fiziksel açıdan güçlenme, bilgilenme ve bilimsel merak gibi amaçların ön plana çıktığı görülmektedir (Akıncı, 2006: 59).

Sürdürülebilir Turizm Açısından Özel İlgi Turizminin Değerlendirilmesi, Turizm ve Mimarlık Sempozyumu (28-29 Nisan) Bildiriler Kitabı, Antalya, s. 59.

Günümüzde insanların kitlesel turizm hareketleri yerine, alternatif turizm değerlerinin yoğunlaştığı yörelere gitmelerinin temelinde, doğa koruma bilinci ile doğal, kültürel ve geleneksel yaşantıya ilişkin bilgileri elde etmeleri, yerel halk ile iletişimde bulunarak onların yaşantılarını anlamaları ve düzenlenen etkinliklere katılarak, tatillerini bu yörelerde geçirmeye çalışmaları yatmaktadır (Kızıllırmak, 2006: 185). Doğa turisti değerbilirlik, katılımcılık ve duyarlılık ruhu içinde, doğal özelliklerini nispeten koruyan alanları ziyaret eden kişidir. Amaçları keşfetmek, macera, rekabet, dostluk, doğa bilinci ya da iç dünyalarını geliştirmektir. Aynı zamanda yaban hayatını ve doğal kaynakları kullanırken de tüketici bir anlayışla yaklaşmayan kişidir (Kiper ve Aslan, 2007: 166). Burada doğa turizminin sürdürülebilirliğinin; geleneksel mimarinin, yerel kültürün, tarımsal peyzajın ve doğal çevrenin korunması ile desteklendiği açıktır. Bununla birlikte doğaya dayalı turizm, kültürel ve ekolojik açıdan daha hassas seyahatleri teşvik etmekte ve uzun dönemli sürdürülebilir ekonomik kalkınma için doğal kaynakların korunması ve yönetiminin sağlanmasında etkili olabilmektedir. Doğaya dayalı turizm turistlere, kırsal nüfusa, yöneticilere, hükümet yetkililerine ve tur operatörlerine yaban hayatın ve doğal kaynakların değerini göstermektedir. Doğaya dayalı turizm, sosyal ve ekonomik sektörlerle bağdaştırılan ekolojik süreçler, biyolojik kaynaklar ve turizmin ekonomik temelini bir parçası olarak planlanan doğal alanların gelişiminde bir model olarak görülmektedir (Luzar ve diğerleri, 1998: 49).

Doğaya yönelik turizm faaliyetlerine katılan turistler yaş, eğitim, gelir durumu ve köken gibi demografik özellikler açısından diğer turistlerden farklılaşmaktadırlar. Doğa turistleri genellikle, orta yaşlı olup, diğer turistlere göre daha yüksek eğitim düzeyine ve yüksek gelire sahip turistlerden oluşmaktadır (Mackay ve diğerleri, 2002: 357). Mehmetoğlu (2005: 358) da doğa turistlerini çevre konusunda bilinçli, yüksek eğitim düzeyine sahip kişiler olarak tanımlanmakta ve hatta çevre konusunda eğitim aldıklarını da vurgulamaktadır.

Tablo 1. Doğaya Dayalı Gerçekleştirilen Turizm Faaliyetleri ve Amaçları

Faaliyetler	Faaliyet Amaçları
Kültürel (etnik) seyahatler	Otantiklik, sessizlik, sosyal ilişki, yenilik, eğitim
Sanat ve halk festivalleri	Otantiklik, duygu, kaçış
Tarih	Atmosfer, çevre, sezgi, otantiklik, keşif, kaçış
Macera seyahatleri	Risk alma, kendini keşfetme, kendini aşma, doğa ile ilişki kurma, sosyal ilişki
Sağlık turizmi	Fiziksel açıdan güçlenme
Spor turizmi	Fiziksel açıdan güçlenme, sosyal ilişki
Çiftlik ve hayvan çiftliği turizmi	Doğa ve kırsal çevre ile ilişki, sosyal ilişki, keşif
Doğa turizmi	Doğa ile ilişki, keşif, bilgilenme, eğitim, bilimsel merak

Kaynak: Akıncı, Zeki. (2006), Sürdürülebilir Turizm Açısından Özel İlgi Turizminin Değerlendirilmesi, Turizm ve Mimarlık Sempozyumu (28-29 Nisan) Bildiriler Kitabı, Antalya, s. 59.

Doğa turistleri aynı zamanda motivasyon ve davranış biçimleri (harcama oranları ve kalış süreleri) açısından da diğer turistlerden farklılaşmaktadır. Doğa turistleri, diğer turist tiplerinden daha fazla para harcamakta, daha uzun süre kalmakta ve daha sık seyahat etmektedirler. Doğa turistleri, doğayı öğrenmek ve bu konuda deneyim yaşamaya yönelik insanları motive etmek bakımından önemli bir yarar sağlayarak diğer turistlerden farklılaşmaktadır. Aynı zamanda doğa turistleri, manzarayı izlemek, yaban hayatı seyretmek ya da ıssız bölgeleri ziyaret etmenin yanında kültürel ve tarihi alanları da ziyaret etmekten zevk almaktadırlar (Mackay ve diğerleri, 2002: 357). Bununla birlikte doğa turistleri, fiziksel olarak aktif olmak, doğayı öğrenmek ve benzer ilgileri olan insanlarla tanışmak istemektedirler. Doğa turistleri, dünyadaki doğal harikaları keşfetmeye yönelik güçlü ilgileri bulunan, bununla birlikte yaban hayatı ve geleneksel kültürü korumaya ve doğaya yönelik saygı oluşturma isteğine sahip bireyler olarak tanımlanmaktadır. Doğa turistleri, huzurlu bir ortam, geleneksel değerleri yansıtan el yapımı ürünler, konaklamada ve diğer hizmet alanlarında kişisel hizmetler, güzel bir manzara ve doğa ile ilgili aktiviteler aramaktadırlar. Doğa turistleri güneşli bir havadan, güvenli ya da tanıdık bir ortamdan, pahalı otellerden ya da restoranlardan etkilenmemektedirler. Onlar uzak olması, kültürel farklılıkları ve bozulmamış bir çevrenin bulunması nedeniyle yerel bölgeleri ziyaret etmek ile daha fazla ilgilidirler (Silverberg ve diğerleri, 1996: 20).

4. DOĞAYA DAYALI GERÇEKLEŞTİRİLEN TURİZM FAALİYETLERİ İÇERİSİNDE TURİST REHBERLERİNİN ROLLERİ

Turist rehberlerinin rollerine yönelik ilk çalışmaların temelini Cohen (1985) atmıştır. Cohen (1985)'e göre turist rehberlerinin rolleri "yol gösterici" ve "danışman" olarak ikiye ayrılmaktadır (Cohen ve diğerleri, 2002: 919). "Yol göstericiler" kendilerini yolları ve çekim merkezlerini göstermekle sınırlanmaktadır. Onlar turistlerin daha önce hiç bilmediği, deneyim yaşamadığı bölgelerde ve çevrede yol gösteren ve turistlere öncülük eden coğrafi rehberlerdir. Bu kategoride bulunan rehberler şehir merkezlerinden çok, vadi, dağ gibi ulaşılması güç alanlarda çalışmaktadırlar. Bu rehberler zorlu parkurlarda yol bulmanın yanı sıra yerel halkın misafirperverliğinden ve iyi niyetinden de emin olmak durumundadır. "Danışmanlık (akıl hocalığı)" görevi ise bir öğretici, eğitmen ya da tavsiye edici gibi anlamlara da gelmektedir. Danışmanlar turistlere ilgi çekici nesnelere açıklamaların yanı sıra nerede ve nasıl davranmaları gerektiğini de açıklamaktadırlar. Bu kategorideki rehberlerin anlatımları tarihsel olaylar, mimari yorumlar ya da kültürel bilgilendirme üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bu rehberler daha çok yol göstericilerin aksine kurulu bir yerde çalışırlar, yeni yerler keşfetmeye çalışmazlar ya da yeni hikayeler üretmezler. Yol göstericiler daha çok

Tablo 2. Doğaya dayalı turizm faaliyetleri içerisinde turist rehberlerinin rolleri

	<i>DIŞSAL</i>	<i>İÇSEL</i>
<i>Liderlik Rolü</i>	Enstrümantal Liderlik Yol gösterme, ulaşım, emniyet ve güvenlik sağlar.	Sosyal Liderlik Grup içindeki uyumu korur.
<i>Arabuluculuk Rolü</i>	Etkileşimsel Arabuluculuk Yerel halk ve turistler arasında tehdit içermeyen ortamlar hazırlar.	Öğretici Arabuluculuk Bilgi aktarıcı/ sağlayıcı ve yorumcu.
<i>Kaynak Yönetimi</i>	Motive eden kaynak yöneticisi Yöreyle ya da bölgeye olabilecek etkiyi azaltır.	Çevresel yorumcu Çevreye yönelik uzun vadeli davranışları olumlu teşvik eder.

Kaynak: Howard, Jonathon, Rik Thwaites and Brenda Smith. (2001), Investigating the Roles of the Indigenous Tour Guide, *The Journal of Tourism Studies*, 12 (2), p: 33.

doğa kaynaklı turizm yerlerinde baskındır. Danışmalar ise çoğunlukla bilgi aktarımı açısından zengin bölgelerde çalışmayı tercih etmektedirler. Cohen (1985), yol göstericilerin, çoğunlukla gençlerden oluştuğunu, henüz gelişmemiş bölgelerde ve çoğunlukla da doğaya dayalı turizm türlerinde yoğunlaştığını belirtmektedir. Turist rehberlerinin danışman kategorilerinde yer alan rehberler ise gelişmiş bölgelerde ve özellikle kültür açısından zengin yörelerde yoğunlaşmaktadır (Dahles, 2002: 785-786). Daha sonraki yıllarda Cohen, bu iki rolü, modern turist rehberliğine daha fazla ilgili olacak şekilde yeniden isimlendirerek yol gösterici yerine "lider", danışman yerine "arabulucu" terimlerini kullanmıştır. Doğa rehberlerinin rolleri üzerine odaklanan çalışmalarda ise rehberlerin rollerine "kaynak yönetimi" rolü de eklenmiş ve Cohen'in modeli daha da geliştirilmiştir. Turist rehberlerinin doğaya dayalı turizm içerisindeki rolleri Cohen'in çalışmaları temel alınarak oluşturulan Tablo 2'de verilmektedir (Howard ve diğerleri, 2001: 32).

4.1. Liderlik Rolü

Doğaya dayalı turizm faaliyetleri içerisinde rehberlerin liderlik rolü enstrümantal liderlik ve sosyal liderlik olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Bir lider olarak turist rehberinin enstrümantal liderlik görevi organizasyon yapmak (yön sağlama, ulaşım ve kontrol) ve ziyaretçiler için emniyet ve güvenlik sağlamaktır. Bunun yanında enstrümantal lider olarak rehber, ziyaretçilere tur başlamadan önce turla ve gidilecek arazi ilgili oryantasyon sağlamak, ziyaretçilerin yanında bulundurması gereken aletler, giyilmesi gerekli giysiler ve ayakkabılar, alınması gereken ilaçlar vb. konusunda ayrıntılı bir sunum yapmak zorundadır. Ziyaretçilere gerekli yerlerde gerekli uyarıları yapmak ve ziyaretçilerin kuralları anladığından emin olmak bu rolün esasları arasındadır. Bu önemlerin alınması olabilecek kazaların önüne geçilmesini sağlaması açısından önem taşımaktadır (Howard ve diğerleri, 2001: 32).

Sosyal lider olarak bir rehberin görevi ise, takım kurmak, grubu uyumlu hale getirmek ve moral sağlamaktır. Howard ve diğerleri (2001: 32), anlatımlarda rehberlerin eğlenceli bir yorum kullanmalarının ya da anlatımlarda mizaha yer vermelerinin, grup uyumunu sağlamada önemli bir araç olduğunu ifade etmektedirler. Eğlenceli yorumlar ya da mizah, grup içerisindeki buzların erimesine, herkesin zorlu doğa koşullarında az da olsa eğlenmesine neden olacağı için grup içinde pozitif bir ortam yaratabilmektedir. Bununla birlikte mizah, kişilere, yabancıların da kendileri gibi grubun bir üyesi olduklarını kabul etmelerini sağlayıcı bir araç olarak kullanılmaktadır. Mizah, grubu ilgisini yenilemekte ve eğlenceli bir deneyim yaşatmaktadır (Howard ve diğerleri, 2001: 32).

4.2. Arabuluculuk Rolü

Bir arabulucu olarak ise turist rehberi, etkileşimsel ve eğitici-öğretici olarak davranmalıdır. Etkileşimsel arabuluculukta rehberlerin başarısı öncelikle kendilerini yerel ortamın ve yerel halkın bir temsilcisi olarak görüp, yerel halk ve ziyaretçi arasında huzurlu bir ortam yaratmaya dayanmaktadır (Howard ve diğerleri, 2001: 32). Rehberlerin etkileşimsel arabuluculuk görevi, turist rehberliğine yönelik yapılan farklı çalışmalarda da sıklıkla dile getirilmiştir. Bu çalışmalarda turist rehberlerinin etkileşimsel arabuluculuk faaliyetlerinin; yerel halk ve ziyaretçiler arasında, tur operatörü, seyahat acentaları ya da ziyaretçiler arasında, yabancı tur lideri ile yerel pazarda ve otelcilik sektörü ile turistler arasında gerçekleştiğini belirtmektedirler (Dahles, 2002: 784). Leclerc ve Martin (2004) ise turist rehberlerinin en önemli etkileşimsel arabuluculuk görevinin turizm sektörü içinde kültürlerarası etkileşimi sağlamak olduğunu ifade etmektedir (Leclerc ve Martin, 2004: 182). Bununla birlikte rehberler; turistler, sosyal çevre, ulaşımın sağlanması, sorunlara çözüm bulunması, turistleri zorluklardan kurtarma ve turistler için çevrenin güvenilir hale getirilmesi arasında bir arabulucu vazifesi ve turistler ile bilinmeyen bir çevre arasında bir köprü vazifesi görmektedirler (Zhang ve Chow, 2004: 82).

Rehberlerin öğretici arabuluculuk görevi ise ziyaretçilere bilgi aktarma ve bilgiyi yorumlamadır. Turist rehberleri, doğa ve doğanın sundukları hakkında geniş bilgiye sahip olmak durumundadırlar. Rehberlerin, doğa ve çevre ile ilgili her türlü sahip olması gereken bilginin yanında, kültürel değerleri, dili, iletişim şekilleri, gelenekleri ve sanat değerlerini içeren kültür bilgisi, ziyaretçilerine derin bir destinasyon görüşü kazandırarak onların destinasyon hakkında neyin gerçek ve güvenilir olduğu konusunda değerlendirmeler yapmalarını sağlamaktadır. Bununla birlikte bir rehberin yabancı dil bilgisi de kültürel aracılıkta önemli bir yer tutmakta ve her iki kültürün de dilini akıcı bir şekilde konuşuyor olması, rehberlere bir kültürü diğer kültür karşısında daha adil bir şekilde savunma imkânı sağlamaktadır (Yu

ve diğerleri, 2001: 79). Fennell ve Iagles (1990: 28), doğaya yönelik gerçekleştirilen faaliyetlerde en önemli eksiklikler arasında uzman rehber olduğunu ve dil eksikliklerinin olduğunu ifade etmektedirler. Onlara göre; rehberler özellikle flora ve fauna alanında ihtiyaç duyulan yeterli bilgiye sahip değildiler ve aynı zamanda pek çok bitki adlarını da ya kendi dillerinde ifade etmekte ya da yanlış telaffuz etmektedirler. Bu durum ise yanlış anlaşılmalara neden olabilmektedir. Fennell ve Iagles (1990: 28), bir doğa rehberinin uzak, vahşi ve daha önceden keşfedilmemiş bölgelere kolay ulaşabilmesi, bilimsel bilgiye sahip olması, pek çok dilde doğru anlatım yapabilmesi, yerel halk ile ziyaretçi arasında sosyal bir bağ kurabile yeteneğine sahip olması ve doğanın korunmasına katkı sağlayan bir deneyime sahip olması gerektiğini vurgulamaktadırlar. Bu durum rehberlerin arabulucuk rollerinin oldukça önemli olduğunu göstermektedir.

4.3. Kaynak Yönetimi

Turist rehberlerinin doğaya dayalı turizm faaliyetleri içerisinde üstlendikleri sorumlulukları göz önüne alan Weiler (1991), Cohen'in (1985) tanımladığı iki önemli role bir de kaynak yönetimi rolünü eklemiştir. Kaynak yönetimi rolü rehberin doğal çevreye yönelik sorumluluk almasını ifade etmektedir (Randall ve Rollins, 2005). Doğa rehberleri, doğa turlarına katılan kişilerin doğaya olabilecek olumsuz etkilerinin azaltılması konusunda katılımcıları cesaretlendirerek ve doğayı uzun dönemli korumaya yönelik oluşabilecek olumlu değişiklikleri hızlandırarak kaynak yönetimi rolünü gerçekleştirmektedirler. Rehberlerin doğaya yönelik kaynak yönetimi rolünün temelinde ziyaretçilerde doğaya ve çevreye yönelik uygun davranışı oluşturmak yatmaktadır (Howard ve diğerleri, 2001: 33). Turist rehberleri yabancı bir ortama girmiş olan ziyaretçiler için bir rol model olarak kabul edildiğinden, söyledikleri, anlatımı, bilgisi ve davranışları ile ziyaretçilere örnek olmaktadır. Bu nedenle rehberlerin ziyaretçiler üzerinde uzun dönemli davranış değişikliği yaratmada büyük etkisi bulunmaktadır. Randall ve Rollins ise (2005) rehberlerin bu husustaki önemini destekler nitelikte, turist rehberinin motive edici kaynak yöneticisi olarak görevini çevresel sorumlu davranışlara katkı sağlamak olarak ifade ederken, rehberin çevresel yorumcu olarak görevini ise, uzun dönemli bilgi ve davranış değişikliği sağlamak olarak tanımlamaktadırlar.

Rehberlerin kaynak yönetimi rolü, sürdürülebilirlik anlayışı içinde şekillenmektedir. Sürdürülebilirlik, bir toplumun, ekosistemin ya da sürekliliği olan herhangi bir sistemin işlerini kesintisiz, bozulmadan, aşırı kullanımla tüketmeden ya da sistemin hayati bağı olan ana kaynaklara aşırı yüklenmeden sürdürülebilmesi yeteneği olarak tanımlanmaktadır. Sürdürülebilir turizm ise; turistik etkinliklerin doğal ve kültürel çevre ile uyum içinde gerçekleştirilmesini ve yerel değerlerin turistik

gelişimin kurbanı değil, faydalanan tarafı olmasını amaçlar (Küçükaslan, 2006: 8). Turist rehberleri de ziyaretçiler ile doğal ve kültürel çevre arasında kilit taşı rolünü oynamakta bunlar arasında bir bağ kurmakta, onların doğal ve toplumsal yaşamı geçmişi ve bugünü ile anlamalarına yardımcı olmaktadır. Ayrıca konuları onlara seyahat edenin davranışını yönlendirebilme olanağını vermektedirler. Bütün bu nitelikleri turist rehberlerine sürdürülebilir turizm açısından önemli sorumluluklar yüklemektedir.

SONUÇ

Pek çok araştırmacının (Silverberg ve diğerleri, 1996; Luzar ve diğerleri, 1998; Hsu ve diğerleri, 2002; Gartner, 2004; McKercher ve Chan, 2005) da ifade ettiği gibi doğaya dayalı gerçekleştirilen turizm faaliyetlerinde önemli bir artış görülmekte ve her yıl bu faaliyetlere katılan kişi sayısı artmaktadır. Dolayısıyla doğaya yönelik ziyaretlerin artması hem doğa hem de yerel halk üzerinde bir takım sonuçlar doğurmaktadır. Bu sonuçlar olumlu olduğu kadar olumsuz da olabilmektedir. Olumlu sonuçlar hem yerel halka, hem de ülke turizmüne önemli katkılar sağlaması bakımından istenilen sonuçlar olmaktadır. Bununla birlikte yaşanan olumsuz durumlarda doğa, çevre, flora-fauna, yerel halk, yaban hayat ve pek çok alan bundan etkilenmektedir. Turizmin doğa ve çevre üzerinde yaratabileceği olumlu ve en önemlisi olarak da olumsuz durumların farkında olunması, olumlu sonuçların geniş alanlara yayılması, olumsuz sonuçların ise azaltılması ya da sınırlandırılması bakımından büyük önem taşımaktadır. Doğaya yönelik oluşabilecek zararların sınırlandırılması ya da en aza indirilmesi toplumsal bir görev olup tüm toplumun, toplum kuruluşlarının, tüm sektörlerin, yetkililerinin ve ilgili ilgisiz her kişinin üzerinde durması gereken önemli bir konu olmaktadır. Özellikle turizm aktiviteleri içinde doğaya yönelik oluşabilecek zararların önlenmesi her şeyden önce yerel işletmeler, temsilciler, çalışanlar ve ziyaretçiler arasında karşılıklı bir işbirliğini gerektirmektedir. Bu noktada yerel toplum ve ziyaretçiler arasında önemli bir bağ kuran turist rehberlerine büyük ihtiyaç duyulmaktadır.

Rehberleri liderlik, arabulucuk ve kaynak yönetimi rolleri ile doğaya dayalı gerçekleştirilebilecek faaliyetlerde ne derece önemli bir unsur oldukları açıkça görülmektedir. Her şeyden önce rehberler bu rollerinin ve rollerinin getirdiği sorumluluklarının farkında olmak durumunda ve bunu uygulamaya koymak zorundadırlar. Bu konuda öncelikle yapılması gerekenlerin başında doğaya yönelik olarak ülke çapında ve her bölgeye uygun stratejilerin saptanarak, rehberlerin rollerinin belirlenmesi ve rol tanımlarının yapılması gelmektedir. Böylelikle rehberlerin doğaya yönelik turizm faaliyetleri içerisindeki rolleri ve sorumlulukları daha net ortaya konulacak ve rehberlerin bunlardan haberdar olmaları sağlanabilecektir.

Turistler gittikleri bölgelerde tatilde olmanın verdiği rahatlıkla, sınırları çok kolay bir şekilde aşabilmektedirler. Bu nedenle rehberler doğaya yönelik faaliyetlerde ziyaretçilere sınırlar koymak zorundadırlar. Taylı'nın (2003) da ifade ettiği gibi ziyaretçiler bazen kendilerine konulan sınırlardan hoşlanmamakta ve hayal kırıklığına uğrayabilmektedirler. Bazen saygı göstermeline karşın, bu sınırları göz ardı edilebildikleri ve kurallara uymadıkları da olmaktadır. Eğer rehber bu kuralları net bir şekilde açıklarsa, kuralların nasıl ve neden oluşturulduğu konusunda iyi bir anlatım gerçekleştirirse, ziyaretçiler de rehberleri dinlemekten ve kurallara uymaktan mutluluk duyacaklardır. Taylı (2003), çevreye olan zararların büyük çoğunluğunun ziyaretçi sayısını fazlalığından değil ziyaretçilerin iyi yönetilmemesinden kaynaklandığını belirtmektedir. Bu nedenle rehber bu noktada liderlik görevinin kendisine verdiği sorumluluğu yerine getirerek iyi bir yönetici olmak ve ziyaretçileri ortama ve çevreye uygun biçimde yönetmek durumundadır. Rehberlerin liderlik ve sorumluluklarının farkında olması ziyaretçilerini kolaylıkla yönetmelerini sağlayacaktır. Bu nedenle her yıl Kasım ve Aralık aylarında Kültür ve Turizm Bakanlığı ve Turist Rehberleri Birliği ile ortaklaşa düzenlenen hizmet-içi eğitim faaliyetlerinde ya da diğer eğitim faaliyetlerinde rehberlerin liderlik yönlerinin geliştirilmesine yönelik eğitimlerin verilmesi bu yöndeki eksikliklerin giderilmesi açısından önemli bir etkinlik olabilecektir.

Doğaya dayalı gerçekleştirilen turizm faaliyetlerinin amacına ulaşması açısından bu faaliyetlerde görevlendirilecek rehberlerin konusunda uzman, iyi ve özel bir eğitim almış rehberler olmaları ayrıca büyük önem taşımaktadır. Çok farklı uzmanlık alanlarında çalışan pek çok rehber bulunmaktadır. Dolayısıyla her rehberin başarıyla görevini yerine getirebileceği alanlar mevcuttur. Rehberler ilgi duydukları alanlarda (örneğin, müze, ören yeri, şehir rehberi, doğa vb.) çalışmakta ve uzmanlaşmaktadır. Müze rehberliği ya da şehir rehberliği yapan bir rehberden doğa rehberliği yapması beklenmemelidir. Özellikle doğa ve çevre alanında rehberlik yapacak kişilerin bu alanda gerçekten uzman olması ve özel eğitim almış olması gerekmektedir. Bu alandaki rehberlerin hizmet kalitesinin artırılması açısından verilen eğitimler büyük önem taşımaktadır. Özellikle Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından açılan rehberlik kurslarında, üniversitelerin önlisans ve lisans eğitimi veren rehberlik bölümlerinde çevre, sürdürülebilirlik, doğa rehberliği, flora-fauna gibi alanlarda eğitim verilmesi bu alanda yetişecek rehberlerin bu konuda daha bilinçli ve yetenekli olmalarını sağlayacaktır. Aynı zamanda özel ilgi alanı olarak da rehberlerin bu konuda uzman olmalarının sağlanması ve uzmanlık sertifikalarını almaları amacıyla uzmanlaşma programlarının açılması gerekmektedir. Doğa rehberliğinde uzmanlaşmaya gidilmesi yönünde,

üniversitelerin, Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın, meslek kuruluşlarının, odaların ve derneklerin ortaklaşa yürüteceği uzmanlık eğitim programları açılmalı ve turizm sektöründe profesyonel olarak çalışan turist rehberlerinin ve turist rehberi adaylarının bu eğitim programlarına katılmaları sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

Akıncı, Zeki. (2006), Sürdürülebilir Turizm Açısından Özel İlgi Turizminin Değerlendirilmesi, Turizm ve Mimarlık Sempozyumu (28-29 Nisan) Bildiriler Kitabı, Antalya, 53-61.

Ap, John and Kevin. K. F. Wong. (2001), Case Study on Tour Guiding: Professionalism, Issues and Problems. *Tourism Management*, 22 (5), 551-563.

Aslan, Şebnem. (2008), Örgütsel Vatandaşlık Davranışı ile Örgütsel Bağlılık ve Mesleğe Bağlılık Arasındaki İlişkilerin Araştırılması, *Celal Bayar Üniversitesi İ.İ.B.F. Yönetim ve Ekonomi*, 15 (2), 163-179.

Avcıkurt, Cevdet. (2009), *Turizm Sosyolojisi: Genel ve Yapısal Yaklaşım*. 3. Baskı, Ankara Detay Yayıncılık.

Balcı, Ali. (1981), Lise Yöneticisinin Rollerini, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 14 (1), 279-290.

Birkök, Mehmet Cüneyt. (2004), Sosyal Rol ve İşbölümü. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 1(1), (<http://www.insanbilimleri.com/ojs/index.php/uib/article/view/Article/159>).

Cohen, Erik. H., Maurice Ifergan, and Eynath Cohen. (2002), A New Paradigm in Guiding-The Matric as a Role Model. *Annals of Tourism Research*, 29 (4), 919-932.

Dahles, Heidi. (2002), The Politics of Tour Guiding Image Management in Indonesia. *Annals of Tourism Research*, 29 (3), 783-800.

Değirmencioglu, Özdal ve Suavi Ahipaşaoğlu. (2003), *Anadolu'da Turizm Rehberliği Temel Bilgileri*. 4. Baskı. Ankara: Gazi Kitabevi (Fersa Maatbacılık).

Fennell, Davis. A. and Eagles, Paul. F. J. (1990), Ecotourism in Costa Rica: A Conceptual Framework, *Journal of Park and Recreation Administration*, 8 (1), 23-34.

Gartner, William C. (2004), Rural Tourism Development in the USA, *International Journal of Tourism Research*, 6, 151-164.

Güzel, Özlem. (2007), *Türkiye İmajının Geliştirilmesinde Profesyonel Turist Rehberlerinin Rolü (Alman Turistler Üzerine Bir Araştırma)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.

Heken, Huriğül. (2006), Toplumsal Cinsiyet Olgusu Temelinde Mesleğe İlişkin Rol İle Aile İçi Rol Etkileşimi: Türk Silahlı Kuvvetlerindeki Kadın Subaylar, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 15, 247-281.

Hodur, Nancy M., F. Larry Leistriz And Kara L. Wolfe. (2008), Developing The Nature-Based Tourism Sector in Southwestern North Dakota, *Great Plains Research*, 18 (1), 81-92.

Holloway, J. C. (1981), The guided tour: A sociological approach. *Annals of Tourism Research*, 8 (3), 377-401.

Howard, Jonathon, Rik Thwaites and Brenda Smith. (2001), Investigating the Roles of the Indigenous Tour Guide, *The Journal of Tourism Studies*, 12 (2), 32-39.

Hsu, Cathy H. C., Soo K. Kang and Kara Wolfe. (2002), Psychographic and Demographic Profiles of Niche Market Leisure Travelers, *Journal of Hospitality & Tourism Research*, 26 (1), 3-22.

Ingram, C. Denise and Patrick B. Durst. (1989), Nature-Oriented Tour Operators: Travel To Developing Countries, *Journal of Travel Research*, 28 (2), 10-15.

Kızırlamak, İsmail. (2006), Türkiye'de düzenlenen yerel etkinliklerin turistik çekicilik olarak kullanılmasına yönelik bir inceleme, *Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 15, 181-196.

Kiper, T. ve M. Arslan. (2007). Anadolu'da Doğa Turizmi Kapsamında Doğa Yürüyüşü Güzergâhlarının Belirlemede Örnek Bir Çalışma, *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 4 (2), 165-174.

Küçükaslan, N. (2006). Özel İlgi Turizminde Niş Pazarlamanın Yeri, *Paradoks, Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi*, (<http://www.paradoks.org>), 2 (2), 1-32.

Leclerc, Denis and Judith N. Martin. (2004), Tour Guide Communication Competence: French, German and American Tourists' Perceptions. *International Journal of Intercultural Relations*, 28 (3-4), 181-200.

Luzar, E.Jane, Assane Diagne, Christopher Ecgan and Brenda R. Henning. (1998), Profiling the Nature-Based Tourist: A Multinomial Logit Approach, *Journal of Travel Research*, 37 (1), 48-55.

MacKay, Kelly J., Kathleen L. Andereck and Christine A. Vogt. (2002), Understanding Vacationing Motorist Niche Markets, *Journal of Travel Research*, 40 (4), 356-363.

Mckercher, Bob and Andrew Chan. (2005), How Special Is Special Interest Tourism?, *Journal of Travel Research*, 44 (1), 21-31.

Mehmetoglu, Mehmet. (2005), A Case Study of Nature-based Tourists: Specialists Versus Generalists, *Journal of Vacation Marketing*, 11 (4), 357-369.

Özkalp, Enver. (2004), *Toplum ve Toplumsal Yapı*, Editör Enver Özkalp, Davranış Bilimlerine Giriş, Yayın No: 1355, 3. Baskı, Anadolu Üniversitesi: Eskişehir. 41-57.

Randall, Carleigh and Rick Rollins. (2005), Role of the Tour Guide in National Parks, Eleventh Canadian Congress on Leisure Research, May 17-20, Nanaimi, Canada, (<http://lin.ca/Uploads/cclr11/CCLR11-115.pdf>).

Salazar, Noel B. (2005), Tourism and Glocalization "Local" Tour Guiding. *Annals of Tourism Research*, 32 (3), 628-646.

Silverberg, Kenneth E., Sheila J. Backman and Kenneth F. Backman. (1996), A Preliminary Investigation into the Psychographics of Nature-Based Travelers to the Southeastern United States, *Journal of Travel Research*, 35 (2), 19–28.

Şahin, Dilek. (2009), Ankara Keçiören Eğitim ve Araştırma Hastanesi Hemşirelerinin Rol Çatışması-Rol Belirsizliği ve Tükenmişlik Durumları, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Taylı, Ülfet. (2003), Turizm Rehberleri Sürdürülebilir Turizm İçin Ne Yapabilir? *Rehber Dünyası*, Ağustos, Sayı: 33, İstanbul: TUREB Yayınları, 16-17.

Topuz, Ayşe. (2006), Hemşirelerde Rol Çatışması ve Rol Belirsizliği, İş Stresi ve Aralarındaki İlişkinin Belirlenmesi, Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sivas.

Yenen, Şerif. (2007), Turizm Sektöründe Profesyonel Turist Rehberliğinin Yeri ve Önemi. Bulu, Melih ve İ. Hakkı Eraslan (Editörler). *Sürdürülebilir Rekabet Avantajı Elde Etmede Turizm Sektörü Sektörel Stratejiler ve Uygulamalar*. Yayın No: 2007/1. İstanbul: Uluslararası Rekabet Araştırmaları Kurumu Derneği (URAK) Yayınları, 923-931.

Yu, Xin. Betty Weiler and Sam Ham. (2001), Intercultural Communication and Mediation: A Framework for Analysis the Intercultural Competence of Chinese Tour Guides. *Journal of Vacation Marketing*, 8 (1), 75-87.

Zhang, Hanqin and Q. Ivy Chow. (2004), Application of Importance-Performance Model in Tour Guides' Performance: Evidence From Mainland Chinese Outbound Visitors in Hong Kong. *Tourism Management*, 25 (1), 81-91.